

Q. B. V. D. T. O. M.

OMNIBUS DISCIPLINIS

Suum esse pretium,

Cum Consensu Ampl. Facult. Philos.
ad Auram,
PRÆSIDE

Max. Rever. DOMINO

Mæg. JOHANNES HAARTMAN

Phil. Theoret. Prof. Ord.

*Animi exercendi ergo, hac disputatione ibit
per Divinam gratiam stabilitum,*

JACOBUS GARWOLIUS,

Biörneburg.

Die si Deo visum XXX. Junii, anno
MDCCLXXXI.

Loco horisque solitis.

ABOÆ, Exc. R. Acad. Typ. J. Kiämpe.

VIRO

Maxime Reverendo atque Amplissimo,

DOMINO

M^{AG.} JOHANNI
HAARTMAN,

Philosophiæ Theoreticæ in Regia hac-
ce Academia Professori Ordinario,
Consistorii utriusque Adessori Gravis-
simo, Pastori in Råndamåki Vigilant-
tissimo; Mæcenati & Patrono humil-
lima mente ætatem colendo.

Salutem atque

*S*igrato animo nihil quidquam gra-
tius, nihil melius, nihil denique
probo homine dignius est; quod docet
ingeruus quidam Philosophus: non mi-
raberis Patrone insignis, quod in si-
gnum

VIRO

Admodum Reverendo atque Praeclarissimo,

D^N. JACOBO
GARWOLIO,

Ecclesiarum Biörneburgensium Pastori
longe Meritissimo, adjacentis districtus
Præposito gravissimo; Scholæ ibidem
Trivialis Inspectori Adcuratissimo; Pa-
renti ut optimo, ita omni filiali reve-
rentia & cultu æternum prosequendo:
incolumitatem!

*Cum egomet mecum pensito; Tuam
Carissime Parens, in me usque a
teneris annis propensionem, Tuam de
me curam & animi sollicitudinem,
Tuos sumtus quos ad hunc usque diem
ad mea studia impendisti largiter: in
genuo*

gnum gratisima mentis exiles has pa-
gellas Magno Tuo Nomini inscribere
ausus sim. Non respondet quidem hoc
officiorum genus tuis Vir Celeberrime
meritis; firmo tamen alor spe, Te Me-
cenas Magne, hoc quidquid est pignus
gratisimi animi, etiam sereno aspectu-
rum vultu, & permissurum, ut sub
tutela atque presidio tuo, mihi etiam
in posterum quiescere liceat. Ego vota,
pro Tua Mecenas Magne, nobilissi-
maque familia salute, fundere calidissi-
ma non intermittam, permansurus,

Celeberrimo Nomini Tuo,

Devotus Cultor,

Jacobus Garwolius.

genue fatear necesse est urgente veritate, Te singulari prorsus amore me semper amplexum esse. Quam Tuam beneficentiam, licet remunerari non queam, hic tamen redibit Tibi, Pater exoptatissime, fructus, ut praeo tuae benignitatis ipse existam, quam gloriam nulla unquam delebit oblivio. Quocirca nec hac vice potui tunc hocce opusculum, tuis impensis editum, Tibi Parens Carissime non dedicare; Cum voto ardentissimo, ut per longam annorum seriem, sospes, felix, & ab omni etiam mali metu immunis nobis vivas superstes: tandemque finitis hujus aevi incommodis in aeterna migres tabernacula! Quod, dum spiritus regit hos artus candide poveo,

Tui, Carissime Parens,

Observantissimus
Filius,

Jacobus Garwolius.

Admod. Rever. atque Praclarissimo VIRO,
Mag. MARTINO FLORINO,
Ecclesiarum, quæ Deo in Cangasala
colliguntur Pastori multo Dignissimo;
totiusque illic tractus Præposito longe
Vigilantissimo; Evergetæ & Patrono,
omni observantia colendo.

Plur. Rever. atque Eruditissimo VIRO,

Dn. ANDREÆ WINQVIST,
Pastori in Brahestad & Salo Lauda-
tissimo; ut ante tempus aliquod Præ-
ceptoris fidelissimo, ita jam Fautori in-
dubitatisimo, quovis reverentiæ ge-
nere suspiciendo.

Perquam Rever. atque Doctissimo VIRO,
Dn. JOHANNI BERGMAN,
Collegæ Primario Scholæ Trivialis Ar-
ctopolitanæ Meritissimo, ut olim stu-
diorum Directori Fidissimo, ita nunc
Fautori certissimo,

Plur. Rever. atque Eruditissimo VIRO,
Dn. CLAUDIO RENNER,
Scholæ Trivialis Biörneburgensis Re-
ctori Meritissimo ; ut pridem Præce-
ptori fidissimo , ita jam Fautori quovis
obsequii cultu prosequendo.

Speçtatissimo atque Consultissimo VIRO,
Dn. PETRO STAHLFOOT,
Consuli Civitatis Biörneburgensis Æ-
quissimo , Patrono & Fautori, non u-
no nomine venerando,

Perquam Rever. atque Doctissimo VIRO,
Dn. ERICO FORTELIO,
Sacellano in Ulföby Dignissimo atque
impigerrimo , adfina suo hono-
ratissimo,

Has immaturi ingenii sui primiti-
as, in memoriam vestri favoris,
in se domumque paternam, perpe-
tuaque sua erga Vos observantia te-
stificationem, Vobis Patroni & Fau-
tores optimi, cum omnigenae felici-
tatis adprecatione sacratas esse cupit,
Nominum Vestrorum,

Admod. Rever. Plur. Rever. Cons. &
Perquam Rever. Domini,

Observantiss. Cultor,

A. & R.

C. B.

Lector Benevole!

Quod Insignis auctor Pon-
tificius *Ludovicus Grana-*
tensis in libello, qv̄i in-
scribitur: *Dux Peccato-*
rum, Libr. II. part. II. c. XXI p. m.
246. dicit: *In virtutibus accidere,*
quod in scientiis, quarum unaque-
que ad cælum usque laudibus attol-
litur, ab eo qui in illa excellit: a
quo vicissim omnes alie tanquam in-
utiles contemnuntur. Orator dicit
in orbe terrarum non esse nobilius e-
loquentia. Astrologus adserit, A-
strolo-

strologiam omnibus artibus palmam
præripere, eo quod de cælo & stellis
tractat. Idem de Philosophia Philosoph.
affirmat. Theologus Scholasticus ne-
sciens medium tenere locum, omnes
alias scientias damnat, & solum
suum super omnes collocat. Nec de-
sunt unicuique verisimiles rationes,
ad probandum suam sententiam esse
meliozem, utiliozem & magis neces-
sariam: hoc materiam huic præ-
senti suppeditavit disquisitioni. Si
voto Tuo ex asse non fuerit fa-
tisfactum, quod scias nostrarum
non esse virium, spero tamen
ex his etiam patescere cuius di-
scipline suum esse pretium; nec du-
bito quin innoxios hosce Juveni-
les conatus, pro Tuo candore,
æqui bonique consulas. Vale.

§. I.

UNiversam orbis terrarum sce-
 nam a primis inde incuna-
 bulis penitus intuentes animad-

ver-

vertimus, omnibus temporibus
 repertos esse, nescio quos homi-
 nes, qui vel *nullis* vel *aliquibus*
 duntaxat artibus liberalibus pre-
 tium ponendum docuerunt. An-
 non toti Philosophiæ omnibus-
 que ejus Professoribus bellum
 suo tempore indixerit *Aristodemus*,
Cumarum Tyrannus, qui informa-
 tionem Juventutis in artibus li-
 beralibus omni nitu sustulit, ar-
 tiumque Gymnasia dirui jussit,
 si fides est Dion. Halicarnassensi:
Veterum Thracum Rectores quondam
 turpissimum putarunt, si quis
 litteris operam dare vellet, teste
 Æliano. *Licinius Imperator*, qui
 ruditate sua admodum insignis
 suo fuit ævo, *litteras virus & pe-*
stem publicam appellavit, *litteratos*
 vero omnes Roma expulit, per
 derisionem & barbaram arrogan-
 tiam vocans eos *mures aulicos* (a),

A 2

A

(a) quod notavit *Christ. Matthia*
in Theatri Hist. p. m. 657.

A quibus non quidquam videntur
 abiisse *Tarcarum quondam Imperatores*,
 qui non passi sunt, popu-
 los sibi subjectos erudiri in litte-
 ris (b). Vel *magni Muscovitarum Du-
 ces*, qui ad hæc fere tempo-
 ra, Civis suos Philosophiæ litte-
 rarumque studiis interdixerunt,
 ipsisque sacrorum Præsidibus fa-
 tis putarunt, si syllabam modo
 legere & scribere possent (c);
 Ut nihil jam dicam de Me-
 dico quodam, cui nomen *Glaucus*,
 cujus meminit Plutarchus
 de tuenda sanitate, quem adeo
 fuisse superbum dicit, ut adseve-
 raverit, *Philosophia se nihil opus
 habere ad suam Professionem*. Vel
 de *Scepticis*, qui rei nullius cer-
 tam se scientiam habere dicunt
 & an manus habeant, aut pe-
 des, aut cerebrum, semper du-
 bitant

(b) Conf. Calvörri Fiff. Zion. p. m.
 1172. (c) Pufend. Introd. ad stat. Eur.
 cap. 21.

bitant, & aperte fatentur, quod ignorent an sit aliqua in natura rerum scientia (d); Vel etiam de *Juliano Apostata*, qui religionem Christianam, uti sperabat everfurus, Scholas diruit, & bonas litteras discere vetuit (e); Aliisque ejusmodi religionis veræ & pietatis non fucatae hostibus, imprimis Carolstadii, sive Veterioribus sive Recentioribus fratribus, Consanguineis & Affinibus.

(d) de quibus *Mart. Schoockius in de sceptismo pluribus.* (e) ut docet *Christ. Pezelius Mellif. Hist. part. 2. p. 192.*

§. II.

JAM accessuro ad hos, qui non toti quidem Philosophiæ, sed certis quibusdam illius partibus suam denegant pretium, primo forte loco nominandus esset

esset *Eques iste auratus* & utriusque juris *Doctor*, *Henricus Cornelius Agrippa*, qui in libro, de incertitudine & vanitate scientiarum, abjecte admodum de scientiis non tantum in genere sentire deprehenditur: *nihil enim inquit, perniciosius, nihil pestilentius hominum vite animarumque salutis posse contingere, quam ipsas artes & scientias*(a). Sed in quavis litteras in specie & quovis litterarum cultores, justo est iniquior, ita ut nulla scientia videatur, quæ careat ex illius mente justa reprehensionis censura: At sunt qui ex Præfatione hujus libelli colligere volunt hunc *Agrippam* non sanæ; sed perversæ *Philosophiæ* sese opposuisse, atque in nimium duntaxat scientiarum abusum esse invecum. Quamvis autem locutione hypo-

(a) *Cap. I. p. m. 6.*

pothetica non liceat subvertere thesin; nec orationem liceat formare simpliciter veram, quæ secundum quid est tantum vera. Hanc tamen controversiam non facimus nostram; sed huic ita deaurato Aurato adjungemus exempla hominum alia, eaque specialiora. Quem latet *Mathesis* quibusdam temporibus fuisse, imprimis a Pontificiis ad insitas redactam. Mathematicorum enim figuræ & circuli pro præstigiis diabolicis sunt habiti. *Gregorius*, qui *magnus* vulgo dicitur, non tantummodo *Mathesis* jussit ab aula recedere, sed ut traditur a Majoribus, incendio dedit probatæ lectionis

Scripta, Palatinus quæcunque tenebat Apollo.

Et Eruditorum ipsa ἀυτογνωστα tum periisse dolent hodiernum viri doctissimi. Imperatores Romana-

mani *Tiberius & Claudius*, consulto senatus decreverunt *Mathematicos* ex Italia pellendos. Urbe etiam Romana Italiaque ut excederent *Mathematici*, non tantum jussit *Vitellius*, sed eosdem inauditos, capite insuper puniebat, teste *Suetonio*. *Musicam Alcibiades* dicente *Plutarcho*, ut rem sordidam ac illiberalem refugit, ejusque artis studiosos irrisit. hanc ob causam forte *Archidamus* Spartanorum Princeps, laudanti *Citharædum*, eumque admiranti: *quis inquit, honor apud Te bonis viris erit, qui Citharædum adeo laudas, ut est apud Plutarchum*. Præter alia, ipsius etiam *Aristotelis opera Physica*, ab *Alexandro Magno* tanti habita ut divulgari noluerit, leguntur prohibita & combusta in Concilio Parisiensi secundo (b);

Do-

(b) apud *Guil. Cav. Hist. Litt. Eccl.*
p. 659.

Doctrinam spirituum illudunt
 Balth. Beckerus alique. Ipsi vero
Philosophie Morali, quomodo sese
 etiam opposuerint Pontificii vel
 ex libro patet, qui Venetiis prodi-
 disse de laudibus Sodomiae, dici-
 tur *Meisnero* (c); ut de nostra æta-
 te nihil jam loquamur. *Metaphysicam*
Joachimus Langius inter a-
 lias refert disciplinas, quæ sata-
 gunt circa commenta Astutorum
 & otiosorum hominum distinen-
 dis ingeniis, in sua *Medic. Men-*
tis (d). *Logicam* quoque si non *om-*
niem Philosophiam Academicam
 pluribus expugnare conatur, in
 eodem libello: hinc *Logici gral-*
latores ipsi dicuntur, *Logica* non
 nisi *artis grallatorie* titulum ab e-
 o obtinet; addit insuper hoc
 quod mirari subit: *Ego sane quod*
bona fide testor, in uno rustico non-
 nun-

(c) in *dissert. de antiqua ratione*
disputandi vitiosa; (d) pag. 572.

nunquam plus deprehendi sapientia,
 quam in omnibus, quotquot unquam
 vidi aut legi Logicis (e), Orato-
 res mendacii argui non est igno-
 tum. Cujus causa etiam Poëtas
 multi contemnunt cum Platone,
 qui eos e civitate sua omnes ejici-
 endos voluit. Ita de Homeri car-
 minibus, atque Virgiliti abolen-
 dis cogitavit Caligula, ut docet
 Suetonius. Linguarum studia alii fa-
 stidiunt, ceu Accursius Juriscon-
 sultus, qui dixisse narratur, quo-
 ties paragraphus occurreret græ-
 ca: hæc Græca sunt non leguntur.
 Notatum legimus de Monacho
 quodam declamante in Ecclesia:
 que nova jam reperta est lingua, que
 vocatur Græca; ab hac sedulo caven-
 dum. hæc est, que parit istas here-
 ses. ea lingua proditus liber passim
 in manibus habetur & vocatur No-
 vum Testamentum. plenus hic liber
 rubetis & viprotis. Et post pau-
 ca:

(e) pag. 570. & 678.

ca: aliam jam oriri linguam, quam vocant Hebraeam; hanc qui discunt efficiuntur Iudaei. De lingua Latina corruptelis plura exstant monumenta, quam ut amplius de illis quidquam differamus.

§. III.

Ceterum non statim malum videri debet, quod est a quibusdam reprehensum; nam et dulcis sapor omnium creditur praestantissimus, qui tamen nonnullis est ingratus. Crescente vel decrescente umbra, corpus tamen ipsum, cujus illa est umbra nec crescit, nec decrescit: ita nec melior fit quisquam dum laudatur vulgo, nec peior dum vituperatur (a); Qui mente est a praedjudiciis vel ignorantiae, vel malitiae, vel etiam ambitionis atque invidiae vacua, sta-

(a) ut docet Middendorpius in Acad. celebr. Libr. I. cap. 12. p. m. 3.

statim deprehendet, si modo ingenii intenderit vires, nihil magis homini arridere & in suum desiderium trahere posse, quam artes & scientias. Harum quippe studia animum humanum a primis unguiculis ad rectam ducunt viam, ignorantiae caliginem depellunt & ad rectum rationis dictamen legumque normas omnes actiones dirigendas esse docent. *Ingenium multis artibus & divinis & humanis excolitur & a-
cuitur. instruiturque magna & admirabili rerum notitia, quo exactius singulorum naturas & pretia cognoscat; possitque voluntatem docere, quid sequendum bonum, quid vitandum malum, ut præclare olim dixit Joh. Lud. Viv. Valent. (b), & Ovidius:*

*Scilicet ingenium placita mollitur
ab arte.*

Et studio mores convenienter eunt.

Quid

(b) in introduct. ad sap.

Quid itaque est, ut cum Cic. lo-
 quar (c), per Deos optabilius sapiētia?
 quid prestantius? quid homini meli-
 us? quid homine dignius? hanc e-
 nim qui expetunt Philosophi nomi-
 nantur; nec quidquam aliud est Phi-
 losophia, si interpretari velis, quam
 studium sapientie. Sapientia autem
 est, ut veteribus Philosophis defini-
 tum est, rerum Divinarum & huma-
 narum, causarumque, quibus be-
 artes continentur, scientia. Cujus
 studium qui vituperat haud sane in-
 telligo, quidnam sit, quod laudan-
 dum putet. Nam si oblectatio que-
 ritur animi, requiesque curarum,
 qua conferri cum eorum studiis pot-
 est, qui semper aliquid adquirunt,
 quod spectet & valeat ad bene bea-
 teque vivendum? sive ratio constan-
 tia virtutisque ducitur, aut hæc ars
 est, aut nulla omnino, per quam e-
 as adsequamur. Nullam dicere ma-
 xima-

(c) de off. p. m. 166.

rimarum rerum artem esse, cum mi-
rimarum sine arte nulla sit, homi-
num & parum considerate loquenti-
um, atque in maximis rebus erran-
tium. Sapiencia enim inæstimabilis
est res. Ego doctrina optimarum
rerum aliis anteaire malim, quam
copiis atque opulentia, vox est A-
lexandri Magni ad Aristotelem,
 tanto Imperatore etiam dicente
 notatu dignissima (d) Hæc a-
 lumnos suos vere nobiles & feli-
 ces reddit; Principum etiam ami-
 cos & illuminatores orbis efficit, ut
 alicubi profitetur gloriosissimus
 Imperator Justinianus; Immo
 summam etiam benevolentiam
 apud barbaros suis cultoribus
 conciliat; quod recte deprehen-
 di aiebat Aristippus, si doctus cum
 indocto, nudi ambo ad ignotos
 mitterentur. Ipsi Turcæ & Sa-
 raceni, experientia docti, olim
 furiose everlas Academias, Scho-
 las,

(d) ex Gell. libr. 10. cap. 4.

las, Bibliothecas restituere pergunt. Adeo ut quorundam hominum temeritatem & impudentiam demirari non possim, qui humaniores artes, quibus nec dari melius a Deo, nec in hac vita optari majus ab hominibus potest contemnere, & tam necessarias Academias evertere conantur, a quibus omnem suam fortunam & eam ipsam, quam nunc ingratiissimi oppugnant, eruditionem, hauserunt. Rem melius pensitavit *Aristoteles*, qui patronus litterarum hoc doctos ab indoctis differre ajebat, quo vivi a mortuis. Nec est itaque sine ratione, quod etiam Cicero alicubi exclamaverit: *O vita Philosophia Dux! o virtutis indagatrix, expultrixque vitiorum! quid non modo nos & omnino vita hominum sine te esse potuisset? tu urbes peperisti, tu dissipatos homines ad societatem*
vita

vite convocasti: tu eos inter se primo domiciliis, deinde conjugis, tum litterarum & vocum communiione junxisti: tu inventrix legum: tu magistra morum ac discipline fuisti, ad te confugimus, a te opem petimus, tibi nos penitus totos tradimus.

§. IV.

VERUM enimvero ad specialiora condescensuris, cum nobis non liceat esse vel Theologis, vel lētis atque Medicis, & commendatissimum sit forte cuique nostrum hocce Augustini: *contra rationem nemo sobrius; contra scripturam nemo Christianus; contra Ecclesiam nemo pacificus, senserit.* Ad Mathematica nos primum convertimus studia; admiramur vero vesaniam eorum, qui nescio quibus pravis affectibus occæcati eam etiam scientiam

tiam & suffocare & suggillare fategerint, quæ usibus humanis, quam maxime inservit & hoc inprimis ad sui admirationem quosvis trahit, quod quæcunq; vel facienda vel demonstranda proponit, ea proponat vi demonstrationis, ut nullibi plus certitudinis ac evidentiaè dari possit. quis Arithmetica, quis Geometria diceret homines carere posse? quis non advertat usum Matheſeos, investigaturus cœlestium corporum positus, motus, directiones, retrogrationes, stationes, in quibusdam luminis crescentis decreſcentisque phasēs aut figurationes, defectus aliquorum & occultationes similiaque phænomena? (a) Quis locorū terrestrium situs, distantias, latitudines & longitudes, totius massæ terraquæ sphæricam rotunditatem, climatum aut Pa-

B

ralle

(a) Conf. *Satur Phil. Eccl. tom. 2. p. 35.*

rallelorum diverforum, Antœco-
 rum item Pericœcorum & Antipo-
 dum diversas condiciones, quo-
 ad longitudinem dierum ac no-
 ctium, tempeſtates anni ordina-
 rias, umbrarum meridianarum
 ſitum demonſtrabit ſine ope Ma-
 theſeos? quis neceſſitatem Mathe-
 ſeos in Architectura, vel civili,
 vel militari, vel navali non a-
 gnoſcet? Immo quis dicat, quo-
 modo Commercia ſine Matheſe-
 os uſu, ſibi conſtare queant?
 Mitto jam alia. *Difficile enim eſt*
dictu, quot & quanta ſint Mathe-
ſeos commoda, ſive eam in ſe atten-
das, ſive quatenus ad alias discipli-
nas ſe extendit, ut recte monet
 Magnus etiam Woffius (b). Quis
 dubitabit bis duo eſſe quatuor?
 Tres trianguli Angulos duobus
 rectis eſſe æquales &c. Rectiſſi-
 me

(b) in libro de univerſe Math. Na-
 tur. & Conſt. Cap. 2. §. 1. p. m. 5.

me itaque fecisse putamus *Julium Cæsarem* post bellum civile, cum ex Ægypto in Italiam reversus ad ornandum imperium Romanum sese convertit, quod etiam insignes inde Mathematicos adduxerit & auctor exstiterit, ut Mathematicæ inprimis disciplinæ in Italia colerentur. ratus nulla commodius, ratione regnum tantis laboribus partum, in pace diu feliciterque conservari, quam si bonis litteris illud ornaret virisque auget sapientibus. Et licet aliquæ sint disciplinæ quæ cognitionem rerum Mathematicarum absolute non requirant, variæ tamen sunt, quæ eam necessario præsupponant, utpote Medicina, Chymia & Scientia præsertim Naturalis, in qua tanta est vis Mathematicum, *ut nemo nisi ejus cognitione imbutus, sibi perfectam*

rerum Physicarum notitiam comparare possit, judice etiam Celeb. Buddeo (c). Addenda hic forent quædam de utilitate Musices, cum illam etiam nauseam peperisse quibusdam audiverimus: sed vocamur per tempus ad alia, sufficiat nunc tantum monuisse circa hanc rem, quod Musica non sinat animum torpere, sed igniculos in ea latentes suscitet baud secus ac ignem folle excitamus. Immo nullum esse genus hominum, cui non Cantus abstergeat molestiam laboris, ac solatium adferat; ut inter alia plura notavit non sine acumine mentis, Celeb. Woffius (d). Scientiæ Naturalis sive Physicæ utilitas, satis superque ex hoc elucescit, quod contemplatione naturæ rerumque naturalium deduca-

(c) in *Isagoge Hist. Theol. cap. 4. § 34. p. m. 327.* (d) in *libr. supra cit. cap. 21. p. m. 87.*

ducamur, ad investigandum totius universi fundatorem & auctorem; ad explorandum corporum terrestrium in toto triplici naturæ regno: animali, vegetabili & minerali conditionem; corporum item cœlestium fabricam, ornatum, vires & concatenationem, aliaque quæ huc pertinent. Ut taceamus utilitatem quam Scientia Naturalis præstat, non tantum Theologis in expositione historiæ creationis, parabolarum & plurimorum scripturæ dictorum: verum etiam Jurisconsultis in suis casibus forensibus: & Medicis in primis; quum verissimis Philosophiæ Naturalis fundamentis totam niti Medicinam, nobis non sit, dubium. Qui *doctrinam* rident *Spirituum*, næ illi altero se oculo privatos velint, cum utroque ex benigna Dei gratia, uti possunt.

Et

Et posito effectu necesse est causam vel esse vel fuisse. In commendationem *Philosophiæ Practicæ* ut multa adducamus, quid opus est verbis, quum rerum ubivis adsint quotidie testimonia. Unde officia quorumvis in quosvis; rationem virtutum & vitiorum; modum administrandi Rempubli-
 cam, aliaque ejuscemodi petas, si non ex hac *Philosophiæ* parte. *Qui igitur vivere non vult, is ne Philosophetur; qui turpiter vivere vult, is Philosophiam ne sectetur; qui autem Philosophari non vult, is ne felix quidem esse vult, judice* Middend. (e). Huc pertinet hocce *Diogenis Philosophi*, qui dicenti cuidam, se *Philosophiam* parum curare, quid ergo, inquit, *divis, si ut recte vivas, tibi cura non est.* Sic ordine doctrinæ supra constituto, ad volvendum lapidem, qui vitio sive docentium
 sive

(e) in *Cel. Acad. Libr. I. c. 12. p. m. 3.*

five discentium est jam plurimis
 offendiculo, devolvimur; nempe
 examinandum quod *Meta-*
physicæ fit pretium; *Quemadmo-*
dum autem illi termini, qui omni
fundamento destituuntur, & re i-
psa nihil significant tanquam corru-
pta Phantasia deliria rejici, ac ex
omnis generis doctrina proscribi me-
rentur; ita e contrario insignem
usum præstat, si quando Univer-
sales Idea, quibus generalem rerum
singularium convenientiam & dis-
convenientiam mente concipimus, com-
modis terminis exprimuntur, simulq;
universales inde fluentes veritates
sistuntur; sic enim in multis adcu-
ratus & cogitare & loqui possumus,
 ut verba Clariss. Genzkenii no-
 stra faciamus (f). Quod etiam
 docet Celeb. Jo. H. Bœclerus (g).
 Exemplo Bachovii in *Jurispruden-*
tia,

(f) ex ejus *Met. p. m. 2.* (g) in
 sua *Bibliogr. p. m. 619.*

tia, qui cum pridem fuisset Magnus Jurisconsultus, postea tamen, quum Metaphysicam adjecisset suæ eruditioni, longe melius potuit explicare, quæ ardua & profunda erant. Item *Hugonis Grotii*, qui cum adjecisset animum ad explicandum Ius Naturæ & Gentium, per singulas partes vidit se non posse satis subtiliter in hoc argumento versari, absque ope & adminiculo sublimis sapientiæ, quam Metaphysicam vocant (*b*). Quanta Metaphysicæ sit utilitas in Theologia præsertim Polemica, pluribus docet Celeberr. Fechtius (*i*); aliique. Quomodo vero adversariorum falsis hypothesebus exacte occurras quæso, quomodo objectiones eorum enodare

(*b*) ut verba sonant in *Bibl. cit.* p. 769. (*i*) in *Noct. Christ. Exer. prima*;

re velis, nisi intelligas sermones illorum & ex suis latibulis etiam extrahas ipsos, ope Metaphysices. Licet in se sit sufficiens atque illustris Theologia pariter & Philosophia, lucem tamen praefert Metaphysica, nebulasque, quae ex corrupta natura rationi sese insinuant, & scientiam vel Naturalem vel Revelatam impediunt dispellit; ut Magnus iterum Fechtius argumentatur (k). Adde hoc Scaligeri (l): Subtilitates Metaphysicae quanquam sint animis otiosis otiose atque inutiles: tamen vegetis ingeniis summam cognoscendi adferunt voluptatem. & Paulo post: harum indagatio subtilitatum, etsi non est utilis ad Machinas farinarias conficiendas: exurit tamen animum inscitiae rubigine, acuitque ad alia (m). Quod at-
tinet

(k) Noct. Christ. p. m. 9. (l) Exerc. 307. Sect. 3. (m) Conf. Schoochium de scept. p. m. 448.

tinet ad Philosophiam Rationalem five *Logicam*, quis ejus non advertit usum, nisi cum ratione insanire voluerit; est enim illa ars bene ratiocinandi; docet modum recte ratione utendi; vel ut verbis Cl. Buddei utar: *medetur intellectus vitiis eumque aptum reddit ad veritatem investigandam & inveniendam* (n), Illius ductu quasi filo Ariadnæo hominum cogitationes ad rite res cognoscendas feruntur; ejus ope quasi radiis solis, vera lux rationi humanæ affunditur, & omnia in contentionem venientia in cineres & favillas dissolvuntur; *sine hac disciplina nec genus & speciem cujusque rei cernere, neque eam definiendo explicare, nec tribuere in partes possumus; nec judicare quam vera, quam falsa sint; neque cernere consequentia, repugnantia videre, ambigua distinguere*

(n) *Phil. Inst. p. m. 102.*

guere. ut habet Cicero in suo Oratore (o). Non est itaque sine fundamento hocce Seebachii (p), quod sol est mundo, Medicina corpori atque Collyrium oculo; hoc Logica nostrae rationi praestat; vel hocce Danhaveri: ut ut bonorum utilium numero sint plurima, nescio tamen, an quicquam homini, qua homo est ad intellectualem vitam natus, optabilius esse possit adcurata Logices cognitione (q); Artis Oratoriae sive Eloquentiae utilitatem & necessitatem, orbis agnoscit eruditus. Quis enim cohortari ad virtutem ardentius, quis a vitiis acrius revocare, quis vituperare improbos asperius, quis laudare bonos ornatius, quis cupiditatem vehementius frangere, hac dicendi facultate

po.

(o) §. 16. p. m. 357. (p) in *Introd. in juris & Pol. Atrium per viam Logices*, p. m. 8. (q) id B. *Disp.* p. m. 2.

potest. Is autem, iudice eodem Cicerone est eloquens, qui poterit parva summissè, modica temperate, magna graviter dicere (r). Quæ si aptentur Eloquentiæ Ligatæ eodem recidit res. Ne tamen quid dissimulemus, hoc augere videtur *Poëtices* pretium, quod ipse Magister gentium aliquot versus Poëtarum suis insperfit scriptis; & Homerus dicatur melius docuisse, quid honestum, quid turpe, quid utile, quid inutile, quam Philosophi alii (s). Restat ut de *Linguarum studio* mentem explicemus nostram; scilicet usum earum esse eximium; imprimis sacrarum, quum purius ex ipsis bibantur fontibus aquæ, & sine linguarum sacrarum studio nec verum scripturæ sensum inquirere, nec emphases vocum de-

(r) in *Oratore* §. 101. p. m. 365.

(s) *Conf. Woffii Philol.* p. m. 73.

declarare, nec phraseologiae sacrae rationem exponere, nec quid ad intelligendam Spiritus Sancti mentem faciat, indicare, vel contra hæreticos disputare queamus; ut alia jam prætermittamus.

§. V.

Quodcunque autem sit pretium Philosophiæ & cujusvis ejus partis, ab ea, quam intra se possidet, dignitate, absit tamen ut dicamus, cum *Barth. Keckermanno*, lucem Spiritus Sancti accendi per studia Philosophica; vel Philosophiam esse Scripturæ Sacrae interpretem, quod edito libello Anonymus quidam non ita pridem fecit. Quod enim quis ipse non habet, alteri dare non potest. Cæcus si cæcum duxerit, annon ambo incidant in foveam? Optimus est quisque suorum verborum interpretes. Cetera suppe-

dita-

ditabunt Theologi, quæ ad hanc pertinent materiam.

§. VI.

NEC negamus abusus Philosophiæ esse maximos, vitioque hominum scientias etiam esse perniciosas: verum non fit hoc per se, sed per accidens: non ex sua natura & conditione intrinseca, sed ratione extrinseca; quod ipsis scientiis nullo modo imputari potest. *Malitiam, ambigo an imperitiam dicam, quorundam, qui abusum Artium ab eorundem usu discernere vel non volunt, vel non possunt; similes illis, qui ob adherentes auro scorias, integras damnant & abjiciunt massas; ut verbis utar Fechtii.*

*Quid prodest, quod non ledere possit
idem?*

*Ignem quid utilius? si quis tamen
urere cœta*

*Cœperit, audaces instruit ille ma-
nus;*

Ovid,

Ovid. (a). Recte Isocrates in Nicocle: Haud, inquit, accusanda res ille sunt, per quas cum virtute aliis prestare possis, sed homines potius, qui aut res illas male tractando corrumpunt, aut eloquentiam, de aliis idem esto iudicium, ad imposturas conferunt. Miror autem cur ii, qui ita sentiunt, non etiam divitias aut robur in crimen vocant. Nam si propter eos irascuntur Eloquentie, qui decipiunt & mentiuntur, etiam cetera bona, quibus aliqui abutuntur, vituperare debent. Verum non convenit, hominum improbitatem in res transferre; sed illi ipsi culpandi sunt, qui bonis rebus abutuntur & cives per ea ledere conantur, que ad eorum salutem convertere potuissent. Sic fallit nunquam Dialecticus, inquit Rudolphus Agricola, & pro veris falsa tradit. Evenit id quidem; sed & navim; Gubernator evertit, &

(a) Libr. II. Trist.

Et Medicus perimit. Hominum sunt ista non artium; atque vel eo magis fatendum erit, utilem esse Dialecticam, cum Et qui oratione seducunt, astu id persape, nulla etiam arte instructi, faciant; Et qui fallitur, si artem cerneret, vel nequaquam id, vel minus utique pateretur (b).

§. VII.

NEque etiam urgemus omnes Philosophiæ partes omnibus omnino eque esse necessarias. Linguarum sacrarum studium, non gradu eodem commendamus Politicis atque Theologis. Mathesin non adeo necessariam putamus cuius Theologo ut Physico & Medico. Minori suo incommodo Metaphysica carere possunt Mechanici, quam disputantes cum Jesuitis aliisque hæreticis. Attendendum ergo

(b) libr. 2. de Inv. Dial. cap. 2.

ergo judicamus: quo feratur ingenium, quis scopus studiorum nobis sit præfixus, quid per fortunam liceat, & quid ratio vocationis a nobis requirat. Non omnia possumus omnes; sæpe ubi deficit in uno natura, in alio eruditionis genere majori & inestimabili fœnore compensabit. Et ea insuper quorundam ingeniorum est ratio, ut naturali felicitate externum scientiarum studium vincant & sint verbi causa Metaphysici, ubi Metaphysicos sese esse inficiantur aut ignorant, ut loquitur Celeb. Fechtius in Noct. Christ (a), Clarissimus Buddeus & Hilligerus contra testantur, experientia constare, quod Viri in Algebra & Geometria ad miraculum usque exercitati, ad Theologie & Philosophiæ Moralis studia longe fuerint ineptissimi (b). Non

C

exi-

(a) ex. I. p. m. 14. & 15. (b) Conf. Hill. Inst. Log. Eccl. p. m. 166.

existimaverim vel Ecclesiæ vel Reipublicæ optime esse consultum, si vel omnes atque singuli essent vel tantum Theologi vel Mathematici tantum, vel etiam Philosophiæ Moralis tantum cultores. Singulis suus debetur locus: *Non equidem opus est, inquit D. Fechtius, ut quilibet vel Ecclesia Minister, vel Academia Doctor; ad tantum hujus scientiæ, de studio Metaphysices illi sermo est, fastigium grassetur; quin imo stolidè faceret, qui, quæ ad scopum ipsius (neque enim omnes ad refutationem Adversariorum publicam vocamur) propius faciunt, postponeret Metaphysicarum tricarum operosa speculationi; sed cum dona atque charismata Spiritus Sancti in Ecclesia varia esse oporteat, necessarium est, ut & illi nobis desint, qui in hoc doctrinæ genere adversarios vel superent vel æquent: id est, qui idonei*

mei sint, ut eadem acribita, qua il-
 li nos adoriantur, illorum argutias
 retundant, neque occasionem Eccle-
 sie hostibus prebeant, intra sinum
 suum ridendi, ac si vinculis nos in-
 dissolubilibus irretiissent, & his
 stratagematibus simpliciores ad vani-
 tatem religionis sue seducendi. Re-
 liquis vero suis cuilibet, quem sibi
 pro scopo prefixit, finis mensurans
 suppeditabit, vel sublimiorem in hac
 scientia gradum attingere, vel intra
 mediocritatem subsistendi (c). Om-
 nibus adcurate cognoscendis non
 sufficit vita humana; in partes
 ergo studiorum dispelcemus tem-
 pora, auctore Woffio (d). Et
 primum quidem in id incumba-
 mus, ut communiora & vulga-
 tiora omnes in omnibus scia-
 mus disciplinis; quibus deinde
 feliciter est ingenium & otii ab-
 unde

(c) in Noct. Christ. p. m. 81. (d)
 in Philol. c. 2. §. 14. 16. p. 19. &c.

unde, & doctorum affatim, hi etiam ulterius tendant, totasque disciplinas, saltem κατ' ἐπιλογὴν, cognoscant, superfluis vel minus utilibus recisis. Postea certæ est disciplinæ insistendum, cujus exquisitam cognitionem sibi proponere oportet. nam si in generali ubique notitia substerimus, audire cogemur vulgatum illud: *de omnibus aliquid, de toto nihil.* & hoc Martialis: *Quisquis ubique habitat, maxime nusquam habitat.* Immo qui ubique est, & ubivis domi esse volet, vix hospitis personam digne sustinebit. Si vero nec in uno liceat nobis æque esse felicibus, veræ solidæque eruditionis initium esse putabimus, quo pervenire ingenii impetu non possumus, saltim adniti ut eo perveniamus. Verum enimvero *ut nefas est*, iudice Fechtio (e), *quod aut*

(e) in Noct. Christ. p. m. 6.

aut studio tuo non attigisti, aut cu-
 jus subtilitatem ingenii tui tarditate
 non assecutus es, adeo nanci habere,
 ut & aliis ejus fastidium conciliara
 pergas, sive publicis scriptis sive
 privato tuo studio; vel si existima-
 veris egregie te tua tutatum, si
 vel cavillationibus, scommatis
 & calumniis aliis prævalere po-
 tueris; Ita vitio non caret, si
 vel tuæ eruditioni nimium statu-
 es pretium, vel in tuis studiis
 laudandis modum excedas. Ma-
 culam non levem suæ adpersis-
 se famæ *Claudium Salmasium*, Di-
 cit Dn. *Helvigius* in *Diss. de Mo-*
destia eruditorum, quod Mono-
 polium quasi scientiarum sibi vin-
 dicaverit. Cum enim in Collo-
 quio cum *Gaulmino* quodam &
Mauffaco sermo de eruditissimis
 in orbe viris fieret, & *Gaulminus*;
cedere nobis tribus ceteri omnes, cre-
do, debent, dixisset, utrosque ce-
 teris

teris se adicere, sibi que uni paria omnibus faciendi partes relinquere jubebat; hisce addit: *ita major arrogantia minorem fregit, atque unius impudentia alterius in pudorem dedit* (f). Verum qua in re clarus quisque est, ad eam properat, & diei partem illi plurimam impertit, in qua ipse se exuperet; verba sunt Middendorpii, (g) quod inde evenire manifeste cernimus, si fides est Celeb. Fechtio; quia ea, que majori diligentia excoluimus, quaque majori successu comprehendimus, ut & nobis hinc aliquid accedat glorie, majori censemus estimatione digna, quam que vel non intelligimus vel negligentiori studio tractamus. More hominum fit, ait Erasmus (h), ut tantum

(f) §. 29. p. 26. (g) in Cel. Acad. c. 9. p. m. 79. (h) libr. de Meth. Theol.

quisque probet, quantum se assequi
posse confidit (i). Hisce manum de
tabula. &

Sit Soli summo gloria summa
DEO.

(i) plura peti possunt ex J. B. Men-
kenii Charlataneria Erudit.

Pretium Disciplinarũ, quum Per-
erudita Dissertatione Acad. exa-
mini eruditorum submitteret

Juvenis

Pereximius atque Politissimus

Dn. JACOBUS GARWOLIUS.

Dudum te, Eruditissime Dn. Respon-
dens, Amicorum intime, & pro-
pter suavissimos mores, & singularem
Animi probitatem atque constantiam ita
amavi, ut ad eum amorem nihil quicquam
quam accedere posse putarem. Accessit
tamen in dies haud parum, ut mira-
rer locum fuisse ei augendo, quod mi-
hi jam pridem etiam variis officiorum
generibus cumulatum videbatur. Tantum
velim tibi persuadeas, cognita hac tua
dissertatione accuratissima lima, id mi-
hi fuisse animi, ut nisi hac jucundissi-
ma occasione, cum mihi publica locus
sit meum erga te declarandi affectum,
te, mi Amice, gratulatione qualicunque
exciperem, non sane te amare, sed le-
viter diligere viderer. Quare ego, cui
& alias validissimum grati animi testan-
di

di, pro Parentis tui Carissimi infinitis
in me meosque collatis beneficiis, vincu-
lum injectum est; jam & propter neces-
situdinem nostram temperare mihi non
potui, quin ausus tuos honestissimos gra-
tularer. Quaevis itaque praclara, A-
mice exoptatissime, quae totus litteratus
orbis quarit, te adsequutum esse, ma-
gnopere gaudeo, quum de Pretio Scienti-
arum facunde & erudite satis disputas.
Quidquid sagacissima ingenia de nobilis-
simo hocce argumento magna industria
adnotarunt, ea omnia tu, mi Garwoli,
felici calamo in compendium mittis, &
in apricum ad multorum usum proferre
pergis. Quod tandem est sapere, hoc est,
lectis, relectis & perlectis doctorum mo-
numentis, ea de rebus ferre judicia, ut
non tam labores aliorum exscribere, quam
proprio Marte, proprio ingenii acumine,
propriisque viribus explorare omnia cen-
searis. Gratuler iccirco dulcissima Patria
& Ecclesiae nostrae afflictæ ejusmodi cives
dedecori minime futuros. Gratulor Pa-
renti Tuo, Viro Gravissimo, filium exo-
ptatum, & honestarum artium stupis
inflammatum, cuius vigilias, laborem,
dili-

*diligentiam Laurea, quando Deo ita vi-
sum fuerit, certo certius coronatura est.
Gratulor etiam tibi, Garvoli, progres-
sus tuos pulcherrimos in spatioso & ar-
duo litterarum campo, horasque bellissi-
me collocatas, quas te non in luxum,
ganeas, commissiones, ludibriaque va-
nitatum effudisse, perspicue admodum
demonstras. Gratulor denique omnibus
tibi consanguinitatis vinculo conjunctis,
quorum honestas opiniones de te conce-
ptas non frustratus es; sed talem te, hoc
ingenii specimine, declarasti, qualem fu-
turum sperarunt. Quorum in numerum
habet me etiam relatum, qui Summum
Numen Vitae Auctorem ardentissimis de-
fatigo suspiriis, velit tuis conaminibus
ex alto benedicere, atque honores hoc
labore partos, tibi fortunare, & qui-
dem ita, ut fructum Multo dulcissimum
ac perpetuum bonum cum Deo habeas. Sic
prolixiori affectu, quam verborum appa-
retu, magnis constrictus angustiis, in
certam amicitiae notam adclamare voluit
intimus tuus amicus & Sympatriota.*

PETRUS FORTELIUS.

Biörneburg.

*Ad Pereximium, litteris morumque
elegantia Ornatissimum*

Dn. JACOBUM GARWOLIUM,
Optimi Parentis haud degenerem
filium, dum eruditam, de Pre-
tio Omnium Disciplinarum. ede-
ret Disputationem,

I*ngenii Specimen vari propo-
nere cunctis
Pergis, dum scandis virtutis non
sine laude
Pulpita doctorum, præcelsaque
culmina montis,
Et legis in Pindi maturos vertice
flores,
Flores quos carpit Tibi mox ter-
trina sororum.
Hinc qua magna venit nobis,
occafio præfens*

Po-

Postulat ut grater Ti nunc do-
ctissime amice,

Gratulor ergo Tibi Garwoli pe-
ctore toto

Applaudoque Tuis, letus, co-
natibus hisce;

Optans ut summum Numen Tuis
cœpta secundet,

Incolumemque velit Pylios Te
existere in annos,

Et, simul ac terras linquis, dare
gaudia mille!

*Tantillum animo quam verbis pro-
lixior adjecit festinabundus*

C. J. Welin.

B. F.